

qua videmus, tam multos volentibus hominibus, sed Deo nolente, salvos non fieri, contraria esse non possint.

20. Quomodo ut detur gratia divina, voluntas meretur humana; si eis, quibus datur, gratuita misericordia datur, ut vera sit gratia? Quomodo in hac re merita pensantur voluntatis humanæ? quandoquidem illis, quibus gratia ista non datur, nullo plerumque merito, nulla voluntate distantibus, sed unam cum eis, quibus datur, habentibus causam, justo tamen iudicio Dei non datur (non enim est iniquitas apud Deum) ut intelligant quibus datur, quàm gratis eis detur, quando justè utique non daretur, quoniam similem habentibus causam justè non datur.

Rom. 9. 14.

2. Cor. 5.
10.

21. Quomodo non gratiæ Dei est, non solum credendi voluntas ab initio, verum etiam perseverandi usque in finem; cum finis ipse vitæ hujus non in hominis, sed in Dei sit potestate; & possit utique Deus etiam hoc beneficium non perseveraturo conferre, ut rapiatur ex corpore, ne malitia mutet intellectum illius? Non enim recipiet homo seu bonum seu malum, nisi secundum ea, quæ per corpus gessit, non secundum ea, quæ, si diutius viveret, gesturus fuit.

22. Quomodo dicitur, propterea quibusdam non dari, quibusdam morituris parvulis Dei gratia dari, quia eorum futuras prævidet voluntates, quas habituri essent si viverent; cum secundum ea, quæ per corpus gessit, non secundum ea, quæ gesturus esset, si diutius fuisset in corpore, unusquisque recipiat sive bonum sive malum, sicut Apostolus definit? Quomodo secundum voluntates suas futuras homines judicantur, quas habituri fuisse dicuntur,

euntur, si diutius tenerentur in carne, cum dicat scriptura: *Felices mortui, qui in Domino moriuntur?* Quorum sine dubio certa, & segura felicitas non est, si & ea, quæ non egerunt, sed acturi fuerant, si esset eis hæc vita prolixior, judicabit Deus: nullumque accipit beneficium, qui rapitur ne malitia mutet intellectum ejus; quia & pro illa malitia, cui forsitan imminente subtractus est, poenas luit: nec gaudendum est de iis, quos in fide recta & vita bona novimus esse defunctos, ne secundum aliqua scelera judicentur, quæ fuerant, si viverent, fortasse facturi: nec dolendi vel detestandi sunt ii, qui vitam istam in infidelitate ac perditis moribus finierunt, quia fortè si viverent, acturi fuerant poenitentiam, pièque victuri, & secundum ista sunt judicandi: totusque ille *De Mortalitate* liber gloriosissimi martyris Cypriani reprobandus & abjiciendus est, in quo tota ejus intentio est, ut sciamus bonis fidelibus gratulandum esse morientibus, quando hujus vitæ tentationibus auferuntur, deinceps in beatissima securitate mansuri. Sed quoniam hoc falsum non est, & sine dubitatione *felices sunt mortui, qui in Domino moriuntur*; ridendus est & execrandus error, quo putatur quòd homines secundum suas futuras, quæ morientium non sunt futuræ, judicandi sunt voluntates.

23. Quomodo dicuntur negare liberum voluntatis arbitrium, qui confitentur omnem hominem, quisquis suo corde credit in Deum, non nisi sua libera credere voluntate; cum potius illi oppugnent arbitrium liberum, qui oppugnant Dei gratiam, qua verè ad bona eligenda & agenda fit liberum? Quomodo dicitur, quòd per legem Dei atque doctrinam

Prov. 8. 35.
Sec. LXX.

scripturarum fiat, quod eadem Scriptura dixit: *Præparatur voluntas à Domino*, ac non potius per occultam inspirationem gratiæ Dei; quandoquidem pro eis, qui eidem doctrinæ contradicentes nolunt ei credere, ipsum Deum fide recta rogamus, ut velint?

Gal. 1. 22.
&c.

24. Quomodo Deus expectat voluntates hominum, ut præveniant eum quibus det gratiam; cum gratias ei non immeritò agamus de iis, quibus non ei credentibus, & ejus doctrinam voluntate impia persequentibus, misericordiam prærogavit, eosque ad seipsum omnipotentissima facilitate convertit, ac volentes ex nolentibus fecit: Ut quid ei inde gratias agimus, si hoc ipse non fecit? Ut quid tanto magis eum magnificamus, quanto magis volebant credere, quos credidisse gaudemus, si gratia divina voluntas in melius non mutatur humana? Apostolus Paulus: *Eram, inquit, ignotus facie ecclesiis Judææ, quæ sunt in Christo; tantum autem audiebant, quia qui aliquando nos persequabatur, nunc evangelizat fidem, quam aliquando vastabat; & in me magnificabant Deum.* Ut quid magnificabant Deum, si non Deus ad seipsum cor illius viri suæ gratiæ bonitate converterat, quando ut ipse confitetur, misericordiam consecutus est, ut fidelis esset, ea fide, quam aliquando vastabat? Ipsum etiam verbum quod posuit, quem nisi Deum hoc tam magnum bonum fecisse declarat? Quid est enim, *in me magnificabant Deum*, nisi in me Deum magnificum prædicabant? Quomodo autem eum magnificum prædicabant, si magnum illud factum de Pauli conversione ipse non fecerat? Et quo pacto ipse fecerat, si volentem credere ex nolente ipse non fecerat?

1. Cor. 7.
25.

Nem-

25. Nempe manifestum est ex illis duodecim sententiis, quas pertinere ad catholicam fidem negare non sineris, non solum omnibus, verum etiam singulis id confici, ut confiteamur gratia Dei præveniri hominum voluntates, & per hanc eas potius præparari, quàm propter earum meritum dari. Aut si aliquid earum duodecim esse verum negas, quarum propterea commendo etiam numerum, ut facilius memoriæ mandentur, distinctiusque teneantur, non te pigeat rescribere ut sciam, & ea, quam mihi Dominus dederit, facultate respondeam. Ego enim hæreticum quidem pelagianum te esse non credo: sed ita te esse volo, ut nihil illius ad te transeat, vel in te relinquantur erroris.

26. SED inter hæc duodecim reperies forsitan aliquid, quod negandum vel dubitandum putes, & unde nos operosius disputare compellas. Numquid & orare prohibebis ecclesiam pro infidelibus, ut sint fideles; pro iis qui nolunt credere, ut velint credere; pro iis qui ab ejus lege doctrinæque dissentiant, ut legi ejus doctrinæque consentiant; ut det illis Deus quod per prophetam promisit, cor cognoscendi eum, & aures audiendi, quas utique acceperant, de quibus Salvator ipse dicebat: *Qui habet aures audiendi, audiat?* Numquid ubi audieris sacerdotem Dei ad ejus altare populum hortantem ad Deum orandum, vel ipsum clara voce orantem, ut incredulas gentes ad fidem suam venire compellat, non respondebis, Amen? An etiam hujus fidei sanitati contraria disputabis? Numquid beatissimum Cyprianum in hoc errasse clamabis vel sussurrabis, ubi pro inimicis fidei christianæ, ut etiam ipsi ad eam convertantur, orare nos docet?

CAP. VII.

Baruch. 2.

31.

Matt. 13.

9.

27. Numquid postremò Apostolum Paulum pro judæis infidelibus habentem talia vota culpabis? De quibus ait: *Bona voluntas quidem cordis mei, & deprecatio ad Deum sit pro illis in salutem.* Qui etiam Thessalonicensibus dicit: *De cetero, fratres, orate pro nobis, ut verbum Domini currat & glorificetur, sicut etiam apud vos; & ut eruamur ab iniquis & malis hominibus. Non enim omnium est fides.* Quomodo curreret & glorificaretur verbum Dei, nisi ad fidem conversis eis, quibus prædicaretur; quandoquidem jam credentibus dicit: *Quemadmodum & apud vos?* Scit certè hoc ab illo fieri, quem vult rogari ut hoc faciat, ut etiam eruatur ab iniquis & malis hominibus; qui profectò & illis orantibus non erant credituri. Propter quod addidit: *Non enim est omnium fides;* tamquam diceret: Non enim apud omnes etiam vobis orantibus glorificabitur verbum Dei. Quia ipsi utique fuerant credituri, qui ordinati erant in vitam æternam, prædestinati in adoptionem filiorum per Jesum Christum in ipsum, & electi in ipso ante mundi constitutionem: sed ideo Deus per orationes credentium nondum credentes credere facit, ut ostendat quia ipse facit. Nemo est enim tam imperitus, tam carnalis, tam tardus ingenio, qui non videat Deum facere, quod rogari se præcepit ut faciat.

28. Hæc & alia testimonia divina, quæ commemorare longum est, ostendunt Deum gratia sua auferre infidelibus cor lapideum, & prævenire in hominibus bonarum merita voluntatum: ita ut voluntas per antecedentem gratiam præparetur, non ut gratia merito voluntatis antecedente donetur. Hoc & gratiarum

rum actio indicat quod oratio; oratio pro infidelibus, gratiarum actio pro fidelibus. Qui enim est orandus ut faciat, illi est actio gratiarum reddenda cum fecerit. Unde idem dicit Apostolus ad Ephesios: *Propter hoc & ego audita fide vestra in Domino Jesu, & dilectione in omnes sanctos, non cesso gratias agere pro vobis.*

29. Loquimur autem nunc de ipsis initiis, cum homines qui erant aversi & adversi, convertuntur ad Deum, & velle incipiunt quod nolebant, & habere fidem, quam non habebant; quod ut fiat in eis, oratur pro eis, quamvis non oretur ab eis. Ipsi enim quomodo invocabunt, in quem non crediderunt? Cum vero factum fuerit quod oratur, ei qui fecit aguntur gratiæ, & pro eis & ab eis. De orationibus autem jam fidelium, quas & pro se, & pro aliis fidelibus faciunt, ut proficiant in eo, quod esse cœperunt, & de gratiarum actionibus quia proficiunt, consilendum esse tecum non puto: contra pelagianos est iste conflictus, tibi nobisque communis. Illi quippe omnia ad fidelem piamque vitam hominum pertinentia ita tribuunt libero voluntatis arbitrio, ut habenda ex nobis, non à Domino putent esse poscenda: tu autem si ea, quæ de te audio, vera sunt, initium fidei, ubi est etiam initium bonæ, hoc est, piæ voluntatis, non vis donum esse Dei, sed ex nobis nos habere contendis ut credere incipiamus; cetera autem religiosæ vitæ bona Deum per gratiam suam jam ex fide petentibus, quærentibus, pulsantibus donare consentis. Nec attendis ideo pro infidelibus Deum rogari ut credant, quoniam Deus donat & fidem; ideo pro eis & qui crediderint Deo gratias

Rom. 10. 1.

2. Thes. 3. 1. & 2.

Ephes. 1. 4. & 5.

Eph. 1. 15.

Rom. 10.

14.

tias agi, quoniam donavit & fidem.

30. Quamobrem ut hunc ad te sermonem aliquando concludam, si negas orandum esse, ut qui nolunt credere velint credere; si negas agendas esse Deo gratias, quoniam credere voluerunt qui nolebant credere; aliter tecum agendum est, ut non sic erres, aut si errare persistis, ne mittas alios in errorem. Si autem, quod de te magis credo, sentis atque consentis orare nos Deum debere ac solere pro nolentibus credere, ut velint credere, & pro eis qui adversantur & contradicunt legi ejus atque doctrinæ, ut ei credant eamque sectentur; si sentis atque consentis debere nos etiam Deo agere gratias ac solere pro talibus, cum ad fidem ejus doctrinamque conversi volentes ex nolentibus fiunt; oportet sine dubitatione fatearis voluntates hominum Dei gratia præveniri, & ut bonum velint homines, quod nolebant, Deum facere, qui rogatur ut faciat, & cui nos novimus agere gratias dignum & justum esse cum fecerit. Dominus tibi det intellectum in omnibus, domine frater.

S. AURELII AUGUSTINI

HIPPONENSIS EPISCOPI

IN LIBRUM

DE GRATIA

ET LIBERO ARBITRIO,

LIBRI II. RETRACTATIONUM CAP. LXVI.

PROPTER eos, qui cum defenditur Dei gratia, putantes negari liberum arbitrium, sic ipsi defendunt liberum arbitrium, ut negent Dei gratiam, asserentes eam secundum merita nostra dari, scripsi librum, cujus titulus est: *De gratia & libero arbitrio*. Ad eos autem scripsi monachos a Adrumetinos, in quorum monasterio de hac re cœperat esse contentio, ita ut me consulere aliqui eorum cogerentur. Hic liber sic incipit: *Propter eos qui liberum hominis arbitrium sic prædicant.*

AU-

^a Adrumetum Africae urbs maritima, Byzacena provinciae metropolis fuit, ut scribit Procopius in lib. 6. de ædificiis Justiniani. Ibi cœnobium ab illis monachis incolebatur, in quorum gratiam Augustinus duos sequentes libros, priorem *de Gratia & libero arbitrio*, posteriorem *de Corruptione & gratia* prænotatum conscripsit, anno Christi 426. aut 427. Non enim hos libros post id tempus differri posse arbitramur; quia in retractationibus circiter annum 427. editis memorantur: sed nec antè collocari; quia postremum ibidem locum occupant.

✻—————✻
AUGUSTINI AD VALENTINUM

ET CUM ILLO MONACHOS ADRUMETINOS

EPISTOLÆ DUÆ SIMUL *

CUM SUBSEQUENTE LIBRO TRANSMISSÆ.

*Vide epis-
tolam pos-
teriore
n. 2.*

Epistola prior, inter Augustinianas CCXIV.

Domino dilectissimo, & in Christi membris honorando fratri VALENTINO, & fratribus qui tecum sunt, AUGUSTINUS in Domino salutem.

I. VENERUNT ad nos duo juvenes, Cresconius & Felix, de vestra congregatione se esse dicentes, qui nobis retulerunt, monasterium vestrum nonnulla dissensione turbatum, eo quòd quidam in vobis sic gratiam prædicent, ut negent hominis esse liberum arbitrium; & quòd gravius est, dicant, quòd in die iudicii non sit redditurus Deus unicuique secundum opera ejus. Etiam hoc tamen indicaverunt, quòd plures vestrum non ita sentiant, sed liberum arbitrium adjuvari fateantur per Dei gratiam, ut recta sapiamus atque faciamus; ut cum venerit Dominus reddere unicuique secundum opera ejus, inveniat opera nostra bona, quæ præparavit Deus ut in illis ambulemus. Hoc qui sentiunt, bene sentiunt.

*Matth. 16.
27. & Rom.
2.7.*

Eph. 2. 10.

1. Cor. 1. 10.

2. Obsecro itaque vos, fratres, sicut Corinthios obsecravit Apostolus, per nomen Domini nostri Jesu Christi, ut idipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schisma-

ta.

ta. Primò enim Dominus Jesus, sicut scriptum est in Evangelio Joannis Apostoli: *Non venit ut judicaret mundum, sed ut salvaretur mundus per ipsum.* Postea verò, sicut scribit Apostolus Paulus: *Judicabit Deus mundum quando venturus est,* sicut tota

Ecclesia in symbolo confitetur, *Judicare vivos & mortuos.* Si igitur non est Dei gratia, quomodo salvat mundum? Et si non est liberum arbitrium, quomodo judicat mundum? Proinde librum vel epistolam meam, quam secum ad nos supra dicti adtulerunt, secundum hanc fidem intelligite, ut neque negetis Dei gratiam, neque liberum arbitrium sic defendatis, ut à Dei gratia separetis, tamquam sine illa vel cogitare aliquid vel agere secundum Deum ulla ratione possimus, quòd omninò non possumus. Propter hoc enim Dominus cum de fructu justitiæ loqueretur, ait discipulis suis: *Sine me nihil potestis facere.*

3. Unde supra dictam epistolam * ad Sixtum romanæ ecclesiæ presbyterum contra novos hæreticos pelagianos noveritis esse conscriptam, qui dicunt gratiam Dei secundum merita nostra dari, ut qui gloriatur, non in Domino, sed in se ipso gloriatur, hoc est, in homine, non in Domino. Quòd prohibet Apostolus, dicens: *Nemo gloriatur in homine.* Et alio loco: *Qui gloriatur, in Domino gloriatur.* Illi verò hæretici se ipsos à se ipsis justos fieri putantes, quasi hoc eis non dederit Deus, sed ipsi sibi, non utique in Domino, sed in semetipsis glorianantur. Talibus enim dicit Apostolus: *Quis enim te discernit?* Quòd ideo dicit, quia de massa illius perditionis quæ facta est ex Adam, non discernit hominem, ut eum faciat vas in ho-

Joan. 3. 17.

Rom. 3. 6.

Joan. 15.

*5. Epistola
194.*

1. Cor. 3.

21.

1. Cor. 1. 31.

2. Cor. 10.

17.

1. Cor. 4. 7.

no-